

Jožica Škofic

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU

Novi trg 4, SI-1000 Ljubljana

guzej@zrc-sazu.si

SLOVENSKO-HRVAŠKI JEZIKOVNI STIK, KOT SE KAŽE V LEKSIKI SLA

V prispevku je predstavljen eden od največjih slovenskih dialektoloških projektov — *Slovenski lingvistični atlas (SLA)*, ki je tako geolingvistična kot leksikološka raziskava slovenskih narečij. Gradivo, zbrano za SLA, je zanimivo tudi za raziskovanje slovensko-hrvaškega jezikovnega stika, saj zlasti v Posotelju, Pokolpju oz. Gorskem kotarju, v Beli krajini in Istri jezika bolj postopoma prehajata eden v drugega, tamkajšnja narečja pa imajo zato mnoge značilnosti tako slovenskega kot hrvaškega jezika, tudi na leksikalni ravni. Natančneje so jezikoslovno analizirana predvsem poimenovanja za 'brke' v slovenskih in sosednjih hrvaških narečjih, predstavljen je tudi način komentiranja narečnega gradiva v SLA skupaj z morfonološko analizo ter s tabelaričnim in kartografskim prikazom njegove prostorske razširjenosti.

1. Uvod

V prispevku je predstavljen način jezikoslovne analize in geolingvistične predstavitve narečnega besedja iz pomenskega polja »človek«, ki zajema poimenovanja za dele človeškega telesa, njegove bolezni in družino. Tako morfonološka analiza s komentarjem kot predstavitev teh leksemov na jezikovnih kartah sta temelj projekta *Besedje iz pomenskega polja človek v slovenskih narečjih — geolingvistična predstavitev*, ki poteka na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani. Glavni cilj tega projekta je izdaja prvega zvezka *Slovenskega lingvističnega atlasa*, ki je/bo temeljno delo sodobne slovenske dialektologije.¹ Zasnoval ga

¹ Kot predpriprava nanj je leta 1999 pri Založbi ZRC izšel *Vodnik po zbirki narečnega gradiva za Slovenski lingvistični atlas (SLA)* Francke Benedik, leta 2009 pa je Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša izdal še zgoščenko *Ponovne objave člankov s kartami za Slovenski lingvistični atlas (do leta 2008)*, ki so jo uredili Peter Weiss, Jožica Škofic in

je Fran Ramovš že leta 1934, vendar se je delo na tem projektu začelo šele po drugi svetovni vojni na Inštitutu za slovenski jezik Frana Ramovša — prvi in najdejavnejši popisovalec in raziskovalec krajevnih govorov, zajetih v mrežo SLA, je bil Ramovšev učenec Tine Logar. Mreža SLA zajema 406 krajev, od tega jih je 339 v Sloveniji, 67 pa je točk v zamejstvu, in sicer 27 v Italiji, 37 v Avstriji in tri na Madžarskem, točke SLA na Hrvaškem še niso dorečene.² Zapisovanje krajevnih govorov po vprašalnici za SLA³ se je začelo v štiridesetih letih 20. stoletja, zbirka pa se še vedno dopolnjuje z doslej nezapisanimi govori in se postopoma ureja tudi v elektronski obliki (s skeniranjem in vnašanjem gradiva v elektronsko podatkovno zbirko SlovarRed), kar dialektologom med drugim omogoča lažje, predvsem pa hitrejšo računalniško kartografiranje, saj je podatkovna zbirka povezana tudi z geografskim informacijskim sistemom (GIS).

Gradivo, zbrano za *Slovenski lingvistični atlas* (prvi leksični zvezek bo predvidoma izšel leta 2011), je zanimivo tudi za raziskovanje slovensko-hrvaškega jezikovnega stika, saj zlasti v Posotelju, Pokolpju oz. Gorskem kotarju, v Beli krajini in Istri jezika bolj postopoma prehajata eden v drugega, tamkajšnja narečja pa imajo zato mnoge značilnosti tako slovenskega kot hrvaškega jezika, tudi na leksikalni ravnini. V prispevku nas bo tako zanimal zlasti vpliv hrvaškega jezika na leksiko v sosednjih slovenskih narečjih oz. besedje, ki se pojavlja predvsem v narečjih, ki so v tesnem stiku s sosednjo hrvaščino in je zato obema jezikoma oz. stičnim narečjem (morda) skupno.⁴ Narečno gradivo iz SLA bo zato primerjano z narečnim gradivom, zbranim za HJA, pojavljanje posameznih leksemov

Karmen Kenda-Jež.

² V letih 2007–2008 je Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU v Ljubljani sodeloval z Inštitutom za hrvatski jezik i jezikoslovje v Zagrebu in v bilateralnem projektu *Dialektološke in onomastične raziskave ob slovensko-hrvaški meji* dodal še dve točki v mrežo krajev SLA, tj. eno v Gorskem kotarju in eno v Posotelju, razmišljamo pa še o vsaj eni točki v hrvaški Istri in morda eni v Medžimurju.

³ Vprašalnica za SLA obsega 870 osnovnih vprašanj (s podvprašanji), razdeljenih na 16 razdelkov: telo, obleka, hiša, vas, prazniki, orodje, živina, rastline, planina, bolezn, čas, pokrajina, družina, štetje, razno ter gramatična vprašanja — glasoslovje in oblikoslovje (od vprašanja št. 700 dalje) — skupaj preko 2500 vprašanj. Gradivska zbirka, ki je shranjena v Dialektološki sekciji ISJFR ZRC SAZU v Ljubljani, danes obsega okrog 680 zapisov krajevnih govorov, tj. 884 000 listkov v kartoteki, urejeni po zaporednih številkah vprašanj, in 390 zvezkov (ter dodatno še 182 zvezkov z zapisom krajevnih govorov zunaj mreže SLA), kjer je gradivo urejeno po krajih.

⁴ Tudi na osnovi hrvaških dialektoloških razprav (M. Lončarić, J. Lisac, Đ. Blažeka, A. Celinić i dr.), ki prav tako opozarjajo na sovplivanje hrvaškega in slovenskega jezika v stičnih narečjih, so zlasti za točke kajkavskega narečja, ki je zbrano v gradivu za Hrvaški lingvistični atlas, posebej izpostavljene skupne jezikovne značilnosti na obeh straneh državne meje.

pa bo preverjeno še v slovarjih (tudi starejših) slovenskega knjižnega jezika in nekaterih slovarjih tako slovenskih kot stičnih hrvaških narečij.

V pomenskem polju »človek« so za primerjavo slovenskega in hrvaškega narečnega gradiva med drugim zanimiva poimenovanja za nekrvne sorodnike, saj za posamezne pomene v osrednjih slovenskih narečjih ni toliko poimenovanj z različnimi pomenskimi odtenki kot v narečjih, ki so v stiku s hrvaškim jezikom, kjer se pogosto rabijo različna poimenovanja zanje. Tako se npr. za pojem 'tašča' (ki ima v osrednjih narečjih in knjižnem jeziku tako pomen 'moževa mati' kot 'ženina mati') v obrobni jugovzhodnih narečjih rabijo različna poimenovanja za oba pomenska odtenka — za pomen 'moževa mati' se npr. v nekaj belokranjskih govorih rabi leksem *svekrva*⁵ (tj. *svekarva*, ob *tašči*, v T289 Dragatuš, *svëkərva* v T290 Vinica, *svëkərva*, ob *punici*, v T292 Adlešiči, *svekrva* v T285 Predgrad), prav tako tudi v nekaj istrskih govorih (tj. *sëkərwa* v T123 Pomjan, *swëkrwa* v pomenu 'mati od moža', ob *tašči*, v T127 Rakitovec in *svëkərwa* v T126 Sočerga. Leksem *punica*⁶ pa je v pomenu 'ženina mati' oz. 'tašča' živ zlasti v prekmurskem narečju (npr. *pùnica* v T403 Markovci in T391 Beltinci, *pùnica* v T393 Nedelica in *pùnica/pùnica* v T388 Gorica), redkeje pa tudi v belokranjskem narečju (npr. *pùnica* v T292 Adlešiči — v gradivu z opombo 'mati od snahe je njenemu možu *pùnica*' — in *pùnica* v T291 Preloka, kjer je izrecno zapisano, da gre za pomen 'ženina mati'). Tudi leksem *svekar*⁷ 'tast' oz. natančneje 'možev oče' se rabi le ponekod v Istri in Beli krajini (npr. *svëkär* v T123 Pomjan ter *svekar* v T127 Rakitovec in T285 Predgrad), v drugih narečjih pa ne.

Podobno se za pomen 'ženin' le v nekaj južnobelokranjskih in kostelskih govorih na meji s Hrvaško rabijo leksemi s korenem *mlad-*,⁸ ki se v

⁵ Morfonološka analiza leksema: *svekrva* < **svekrý*, Acc. **svëkrvrb* 'tašča'.

⁶ Morfonološka analiza leksema: *punica* < **pvlñ-ic-a* (Bezljaj III: 82); Skok besedo pojasnjuje kot samo hrv.-srb. in slov. tvorjenko iz *punac* 'tast, ženin oče' + *-ica* /.../ z etimologijo v psl. leksemu **płn*, **polniti*; na področju nekdanjega oglejskega patriarhata naj bi bila *punica*/tašča torej tista, ki dopolnjuje duhovno sorodstvo. Dodatno motivacijo za nastanek leksema vidi Skok v homonimnosti hrv.-srb. *tašta* 'ženina mati' s *tašta* 'prazna', zaradi česar naj bi nastala nova beseda iz protipomenke *poln*. Pleteršnik za *punco* v pomenu 'tašča' navaja A. J. Murka, S. Vraza in F. Miklošiča oz. vzhodno Štajersko in Belo Krajino).

⁷ Morfonološka analiza leksema: *svekar* < **svëkərwb*/**svëkərwb*. Skok 1971: 370 piše, da beseda morda kaže tudi na avtoriteto moževega očeta v družini, v kateri je snaha s poroko prišla pod njegovo oblast. Prav tako je beseda s pomenom 'možev oče' (*des Mannes Vater, der Schwiegervater (der Frau)*) in s prostorsko umestitvijo na Kras in v Belo krajino zapisana tudi v Pleteršnikovem slovarju.

⁸ Morfonološka analiza leksemov: *mladi* < **mold-ṽ-īṽ* 'mladi'; *mladič* < **mold- iṽ-ṽ* ← **mold-ṽ* 'mladi'; *mladoženec* < **mold-o-žen-ṽc-ṽ*; *mladoženja* < **mold-o-žen-ṽ-ja*.

drugih narečjih ne rabijo, in sicer izpeljanki s pripono *-i* (npr. *mlâdi* v T284 Spodnja Bilpa, *mlâdi* v T285 Predgrad in *mlâdi* v T286 Stari trg ob Kolpi) ali *-ič* (npr. *mlâdič* v T291 Preloka) ter zloženki *mladoženja* (npr. *mlâdožēna* v T290 Vinica, *mladôžēna* v T292 Adlešiči in *mladožēna* v T282 Vas) in *mladoženec*, ki prevladuje v prekmurskem narečju (npr. *mladužēnec* v T391 Beltinci, *mladužēnec* v T396 Hotiza). Prav tako se tudi leksem *ženih*⁹ v pomenu 'ženin' pojavlja le v obrobni narečjih, tj. v prleškem narečju, nekaterih kozjansko-bizeljških ter belokranjskih in kostelskih govorih (npr. *žēnix* v T387 Cirkulane in T347 Pišce ali T294 Podzemelj, *žēnex* v T283 Banjaloka itd.). Podobne ugotovitve prinaša tudi analiza drugih leksemov — tako se npr. leksema *mlada* in *mladožena*¹⁰ 'nevesta' prav tako pojavljata le v s hrvaščino stičnih belokranjskih narečjih (npr. *mladožēna* v T282 Vas ali *mlâda* v T292 Adlešiči).¹¹

Manj je iz hrvaščine prevzetega besedja v drugih pomenskih poljih, npr. med poimenovanji za dele telesa ali njegove značilnosti. Tako se npr. leksem *čorav*¹² 'slep' rabi le v nekaj belokranjskih točkah (npr. *čōraf* v T288 Dragovanja vas in *čōraf* v T285 Predgrad) ter v eni točki posavskega narečja tik ob meji (tj. v T308 Velika Dolina kot *čōrau*) in v eni točki haloškega narečja (tj. v T386 Cirkulane kot *čōraf*). Podobno se predvsem v panonski narečni skupini in narečjih v stiku s hrvaškim jezikom v pomenu 'svetla ali rdeča barva las' rabi beseda *žolt* oz. *žut*,¹³ ki v drugih slovenskih narečjih tudi ni znana (npr. *žûutj* v T391 Beltinci, *žu:ti* v T365 Kremberk, *žûutj* v T351 Mostec, *žûti* v T291 Preloka itd.). Prav tako je za pomen 'prgišče', tj. 'prostor med ukrivljenimi prsti in upognjeno dlanjo', oz. 'količina česa, ki se lahko naenkrat drži z ukrivljenimi prsti in upognjeno dlanjo' v gradivu za SLA nekajkrat zapisan leksem *šaka*,¹⁴ in sicer spet le v narečjih, ki so v tesnejšem stiku s hrvaškim jezikom, zlasti kajkavščino, npr. v prleškem (kot *šâka* v T375 Gibina ali *šâka* v T381 Ormož) ali kozjansko-bizeljškem (npr. *šâka*, ob *pěst*, v T351 Mostec) ter belokranjskem narečju (npr. kot *šâka* v T287 Doblje ali v T286 Stari trg ob Kolpi).

⁹ Morfonološka analiza leksema: *ženih* < **žen-ix-ŷ* kot drugotna izpeljanka h korenu **žen-*.

¹⁰ Morfonološka analiza leksemov: *mlada* < **mold-a*; *mladožena* < **mold-o-žen-a*.

¹¹ Tudi leksem *pîrnik* 'svat' iz istega pomenskega polja se rabi le v narečjih v stiku s hrvaščino, tj. v istrskih šavrinskih govorih (npr. *pîrnak* v T122 Korte) v nekaterih kostelskih in belokranjskih govorih (npr. *pêrněk* v T282 Delač in *pîrnik* v T292 Adlešiči).

¹² Morfonološka analiza leksema: *čorav* < *(*čor*)-*au* ← srbh. *čorav* 'slep' ← osman. tur. **k'ör* 'slep' ← perz. **kur* 'slep'.

¹³ Morfonološka analiza leksema: *žolt* < **žoltŷ* 'rumen'.

¹⁴ Morfonološka analiza leksema: *šaka* < **šak-a* 'dlan, prgišče, pest'.

2. Vprašanje SLA 067 'brki'

V nadaljevanju so natančneje jezikoslovno analizirana predvsem poimenovanja za 'brke' v slovenskih narečjih, predstavljen je tudi način komentiranja narečnega gradiva v SLA skupaj s tabelaričnim in kartografskim prikazom njegove prostorske razširjenosti in preverjeno pojavljanje tega besedja v drugih jezikovnih atlasih, ki zajemajo tudi slovenski jezikovni prostor (vsaj del), in razlaga leksemov v različnih slovarjih.

2.1. Gradivo

Za pomen 'brki – dlake pod nosom' so v slovenskih narečjih najpogostejši leksemi s korenem *brk-*, ki se sicer le enkrat (tj. v T193 Selca) pojavlja v ednini moškega spola (*brk*), sicer pa kot množinski samostalnik moškega (*brki*) ali ženskega spola (*brke*), pri čemer iz zapisov ni vedno jasno, ali morda ne gre za zapis samostalnika moškega spola v tožilniku. V dolenskem narečju je najpogostejša besedotvorna različica *brklje* (enkrat, tj. v T259 Malo Lipje, je zapisana tudi kot množinski samostalnik moškega spola – *brklji*). Glasoslovna različica *mrke* je zapisana le dvakrat za dolensko narečje (tj. v T244 Sv. Gregor in T245 Sodražica). V rovtarskih in gorenjskem narečju je najpogostejši leksem *muštace/mustače* v mnogih glasoslovnih različicah (ta leksem je razmeroma pogost tudi v primorski,¹⁵ koroški in štajerski narečni skupini), medtem ko je ta samostalnik v množini moškega spola (*muštaci/mustači*) najpogostejši v panonski narečni skupini; kot samostalnik ženskega spola v ednini s končnico *-a* (*muštaca*) se ta leksem pojavlja le dvakrat v ziljskem narečju, tj. v T004 Bistrica na Zilji/Feistritz an der Gail in v T007 Rikarja vas/Rückersdorf, kot samostalnik srednjega spola v ednini s končnico *-o* (*muštaco*) pa v točkah T089 Ročinj in T090 Avče). Redkejše, a precej razpršeno, je poimenovanje *šmutace/smutače* (v T093 se beseda pojavlja kot *šmotac* z onemelo končnico *-e* oz. *-e*), nastalo z metatezo *muš-/mus-* v *šmu-/smu-*. V primorskih narečjih je najpogostejši leksem *muštafe* (ki je razmeroma pogost tudi v dolenskem narečju) oz. kot množinski samostalnik moškega spola *muštafi*, druge različice (*muštafke*, *muštahe*, *muškete*) so razpršene enkratnice (*məstáfke* v T242 Rašica, *mustáxe* v T247 Ribnica in *muškête* v T059 Solbica/Stolvizza). V koroški in štajerski narečni skupini je najpogostejši leksem *ruse*, v panonski narečni skupini pa se večinoma rabi iz madžarščine prevzeti leksem *bajusi* oz. *baruse*, ki v slovenski etimologiji še ni zadovoljivo pojasnjen – o tem v morfonološki analizi (v T370 Sveti Jurij ob Ščavnici je zapisan kot *baru-*

¹⁵ Oblika *muštac* (v T082 – Mirnik/Mernico, T083 – Brdice pri Kožbani, T086 – Kojško in v T094 – Podlešče na Banjšicah) je množinski samostalnik ženskega spola z onemelo končnico *-e*, o čemer piše Logar 1956.

si, morda nastal kot križanec leksemov *ruse* in *bajusi*). Iz nemščine prevzeta leksem *šnavce* je zapisan le trikrat v ziljskem narečju (v T001 Brdo/Egg, T002 Borlje/ Förolach in T003 Blače/Vorderberg), prav tako redek je koroški leksem *vose* (le v T027 Škocjan/ St. Kanzian am Klopeiner See, T028 Žitara vas/Sittersdorf in T033 Kneža/Grafenbach). Enkratnice so leksemi *muzgalo* (*mûzgalo* v T058 Osojani/Oseacco v Reziji), *rese* (*rěsè* v T017 Hodiše/Ketschach), *obrvi* (*obërvi* kot tretji leksem v T316 Mozirje) in prevzeti leksem *port* (*pòrt* v T325 Kasaze).

2.2. Morfonološka analiza

Poknjižene iztočnice legende so abstrahirane iz narečnih realizacij leksemov in so rekonstruirane s pomočjo morfonološke analize na osnovi izhodiščnega slovenskega fonološkega in morfološkega sistema.¹⁶ Kot take lahko skupaj z indeksom k jezikovni karti predstavljajo osnovo za uvrstitev v načrtovani vseslovenski narečni slovar, katerega temelji nastajajo vzporedno z delom za SLA.

V slovenskih narečjih se torej za pomen 'brki' rabijo naslednji leksemi:

- brk < **bvrk-v* 'konica'
- brki < **bvrk-i* ← **bvrk-v* 'dlaka, pero, konica'
- brke < **bvrk-e* ← **bvrk-v* 'dlaka, pero, konica'
- mrke < (glasovna različica od *brke*; *br-* > *mr-*) (Ramovš 1924: 188–189 piše o prehodu *mr-* > *br-*)
- brklji < **bvrk-vl'-i* ← **bvrk-vl'-v* ← **bvrk-v* 'dlaka, pero, konica'
- brklje < **bvrk-vl'-e* ← **bvrk-v* 'dlaka, pero, konica'
- muštaca < *(*mUŠtaC*)-*a* ← prevzeto preko balkanskih jezikov iz *sgrg. *moustákion* 'brki' (*U* → *o*, *a*; *Š* → *s*; *C* → *č*)
- mUŠtaCe < *(*mUŠtaC*)-*e* ← prevzeto preko balkanskih jezikov iz *sgrg. *moustákion* 'brki' (*U* → *o*, *a*; *Š* → *s*; *C* → *č*)
- mUŠtaCi < *(*mUŠtaC*)-*i* ← prevzeto preko balkanskih jezikov iz *sgrg. *moustákion* 'brki' (*U* → *o*, *a*; *Š* → *s*; *C* → *č*)
- muštaco < *(*mUŠtaC*)-*o* ← prevzeto preko balkanskih jezikov iz *sgrg. *moustákion* 'brki' (*U* → *a*)
- muštafa < *(*muštaf*)-*a* ← prevzeto preko balkanskih jezikov iz *sgrg. *moustákion* 'brki'.
- mUŠtafe < *(*mUštaf*)-*e* ← prevzeto preko balkanskih jezikov iz *sgrg. *moustákion* 'brki' (*U* → *o*, *a*; *Š* → *s*)
- mustahe < *(*mustaX*)-*e* ← *sgrg. *moustákion* 'brki' (Ramovš 1924: 239–240 piše o prehajanju *f* > *x* in *x* > *f*)

¹⁶ Logarjev Izhodiščni splošnoslovenski fonološki sistem je bil objavljen v *Fonoloških opisih srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, Sarajevo: ANUBiH, 1981, str. 29–33.

mUŠtafi < *(mUŠtaf)-i ← prevzeto preko balkanskih jezikov iz
 *srg. *moustákion* 'brki' (U → o, a; Š → s)
 mustafke < *(mustaf)-bK-ε ← prevzeto preko balkanskih jezikov iz
 *srg. *moustákion* 'brki'
 muškete < *(muškete)-θ ← furl. *moschete* 'brki' ← *srg. *moustákion*
 'brki'
 ŠmUtaCe < *(ŠmUtaC)-ε ← z metatezo iz *(mUŠtaC)-ε ← *srg. *mou-*
stákion 'brki' (U → o, a; Š → s)
 ruse < *rus-ε 'brki, brada, nekaj razcefranega' ← nejasno, morda *bry-
 sati *brvsnoti 'brisati' (Bezljaj 1995: 208).
 baruse < *barus-ε ← izvor ni jasen, morda nastalo s križanjem slov.
ruse in madž./prekmurskega *bajusi* (Bezljaj 1995: 208 ni jasen glede
 razmerja med *rusa* in *barusa*).
 barusi < *barus-i ← izvor ni jasen, morda nastalo s križanjem slov.
ruse in madž./prekmurskega *bajusi*
 bajusi < *(bajus)-i ← madž. *bajusz* 'brk, brki'
 vose < *vos-ε ← *vos-b 'brada, dlaka, kocina'
 šnavce < *(šnavce)-θ ← nem. *Schnauze* 'brki'
 muzgalo < *muzg-a-dl-o ← nejasno, morda *muzg-a-ti 'jesti brez zob'
 (Pleteršnik 1894: 621) ali 'mečkati, žvečiti' (Bezljaj 1982: 209).
 obrvi < *obr̥v-i ← *obr̥v-b 'obr̥v' ← *o-bry *o-br̥ve 'obr̥v'
 rese < *res-ε ← *res-a 'ščetina, resa (pri klasu)'
 port < *(bart)-b ← *nem. *Bart* 'brada' v bavarskonemški izgovarjavi
 (Striedter-Temps 1963: 27–30 piše o prehajanju *b > p* v izposojenkah
 iz bavarske nemščine)

2.3. Prostorska razporeditev leksemov

	Kor.	Prim.	Rovt.	Gor.	Dol.	Štaj.	Pan.
<i>brk</i>				1			
<i>brke</i>	1	7	1	4	21	12	1
<i>mrke</i>					2		
<i>brki</i>		3			16	14	
<i>brklje</i>				1	16		
<i>brklji</i>					1		
<i>muštaca</i>	2						
<i>mUŠtaCe</i>	11	25 (<i>muštac</i> – 4)	21	32	2	11	
<i>mUŠtaCi</i>	1	4					21
<i>muštaco</i>		2					
<i>muštafa</i>		2					
<i>mUŠtafe</i>		37	8	2	20		
<i>mustahe</i>					1		
<i>mUŠtafi</i>		18					
<i>mustafke</i>					1		

	Kor.	Prim.	Rovt.	Gor.	Dol.	Štaj.	Pan.
muškete		1					
ŠmUtaCe		1 (šmotac – 1)	2	2		2	
vose	3						
ruse	18					28	2
baruse							10
barusi							1
bajusi							10
šnavce	3						
muzgalo		1					
obrvi						1	
rese	1						
port						1	

2.4. Posebnosti kartografiranja

Karta je izoglosno-simbolna. Nekartografirani so leksemi, ki so kot tretji (ob dveh drugih) zapisani v naslednjih točkah: *břkĭ* v T234 Cernica, *mastáfke* v T242 Rašica, *moštâfĭe* v T109 Štanjel, *mustâfe* v T148 Dolnja Košana, *mus'ta:fi* v T155 Ilirska Bistrica ter *mustâče* v T317 Motnik in *mustâxe* v T247 Ribnica.

2.5. Primerjava s stičnimi hrvaškimi narečji

Zanimiva in povédna je tudi uvrščenost obravnavanih leksemov v slovarje slovenskega knjižnega jezika. V *SSKJ* je v obravnavanem pomenu mogoče najti naslednje iztočnice: *brk* kot nezaznamovana iztočnica, *vos* z označevalnikom zastarelo, *rusa* z označevalnikom narečno severovzhodno, *mustače* z označevalnikom ekspresivno in s pomenom 'brki, zlasti veliki' ter *mustači* v istem pomenu, a z označevalnikom narečno, ter *brklja* kot samostalnik ženskega spola z označevalnikom šaljivo. Drugi v *SSKJ* uvrščeni leksemi nimajo tega pomena: leksem *resa* ima šele kot tretji zapisan pomen 'trša, daljša dlaka', *obrvi* ima le pomen 'dlake nad očesno jamico v obliki loka', *barusa* je v slovar uvrščena z označevalnikom redko v pomenu 'kocina', drugih v gradivu za SLA zapisanih leksemov v *SSKJ* ni.

Pleteršnikov *Slovensko-nemški slovar* iz leta 1894 navaja naslednje iztočnice: *břk* v pomenu 'ein Barthaar' in *brki* (*brkovi*) v pomenu 'der Schnurrbart' ter *břklja* oz. *břkelj* v »bolj zaničljivem pomenu« kot 'brke, brki'; *barûsa* s pomenom 'das Barthaar'; *mustâč* s pomenom 'ein einzelnes Schnurrbarthaar'; *vôš* s pomenom 'der Schnurrbart'; *rěsa* v pomenih 'die Granne an der Ähre' in 'ein steifes Haar'; *múzgalø* le v pomenu 'das Maul' in *obrvi* v pomenu 'die Augenbraue'.

V slovarje hrvaškega knjižnega jezika¹⁷ so uvrščene iztočnice: *břk* (mn. *břci/břkovi*) z razlago 'dlake koje rastu muškarcu iznad gornje usne' in etimološko razlago prasl. **bvrkvo* 'pero' (Skok 1971 – 1974: 212 pojasnjuje besedo kot metaforo iz 'ozek, šilast konec igle, kopja, noža, vrha'), *břklja* (mn. -ī), enakega izvora kot leksem *brk* (Skok 1971 – 1974: 212 pojasnjuje besedo kot deminutiv s pripono *-lja* iz *brk-*), ter regionalni *mùstāč/mustâc* z etimološko razlago: fr. *moustache* 'brk'; ital. *mustacchio* iz grš. *mýstaks* (tudi Skok 1971 – 1974: 488 navaja *mustac*, hrv.-kajk. in slov. *mustač(i)*, in besedo pojasnjuje kot balkanski in zahodnoevropski grecizem).

Za tukajšnje predstavitev pa je posebno zanimivo gradivo za Hrvaški jezikovni atlas (HJA), ki za vprašanje 138 brkovi, mustači (Npl.) v narečjih, stičnih s slovenskim jezikom, prinaša naslednje gradivo.

<i>brk-i</i>	○	24, 38, 45, 46, 47, ¹⁸ 49, 54, 59, 60, 68, 70, 76, 78, 87, 93, 114, 120, 186, 187, 194, 195, 197, 202,
<i>mustač-i</i>	□	4, 8, 9, 11, 13, 18, 19, 22, 23, 30, 31, 32, 34, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 45, 46, 47, 49, 51, 54, 59, 60, 67, 68, 69, 71, 73, 74, 86, 87, 88, 93, 116
<i>mustač-e</i>	□	168, 169, 170

Primerjava s slovenskim narečnim gradivom kaže, da se območje rabe leksema *mustači* iz slovenskih panonskih narečij širi v stične kajkavske dialekte v Međimurju in Podravini, deloma tudi v severni del turopoljskega dialekta, v čakavskem buzetskem dialektu v Istri pa se tako kot v sosednjem slovenskem istrskem narečju rabi leksem *mustače*. Tudi raba leksema *brki* se iz slovenske dolenske narečne skupine nadaljuje čez slovensko-hrvaško mejo v goranskem narečju Gorskega kotarja in Prigorja.

Geslo *brki* poleg SLA obravnavajo še nekateri drugi jezikovni atlasi, ki zajemajo tudi slovensko narečno gradivo:¹⁹ OLA: L1381, F 1382 (ed.); ALE: 151; ALI: 160; ASLEF: 1242.

¹⁷ Hrvatski jezični portal: <http://hjp.srce.hr/> (8.XII.2009).

¹⁸ Številka točke iz mreže HJA je v skladu s tradicijo OLA in ALE podčrtana, če gre za drugi leksem (ob pogostejšem prvem, tj. nepodčrtanem) v tem govoru.

¹⁹ Komentar h kartam za SLA zajema tudi točko *Sklicevanje na druge karte*, v kateri so zajeti podatki o prikazu obravnavanega leksema v relevantnih jezikovnih atlasih.

3. Sklep

Narečno gradivo, zbrano za *Slovenski lingvistični atlas*, je zanimivo tudi za raziskovanje slovensko-hrvaškega jezikovnega stika v Posotelju, Gorskem kotarju, v Beli krajini in Istri, kjer jezika postopoma prehajata eden v drugega, tamkajšnja narečja pa imajo mnoge značilnosti tako slovenskega kot hrvaškega jezika. V prispevku je zato predstavljeno besedje iz pomenkega polja »človek« v tistih slovenskih narečjih, ki so v tesnem stiku s sosednjo hrvaščino, in je zato obema jezikoma oz. stičnim narečjem lahko skupno. Natančneje so jezikoslovno analizirana predvsem poimenovanja za 'brke' v slovenskih narečjih, predstavljen je tudi način komentiranja narečnega gradiva v SLA skupaj s tabelaričnim in kartografskim prikazom njegove prostorske razširjenosti. Rekonstrukcija abstrahiranih poknjiženih leksemov, iztočnic v legendi k jezikovni karti, temelji na morfološki analizi na osnovi izhodiščnega slovenskega fonološkega in morfološkega sistema. Taki leksemi lahko skupaj z indeksom k jezikovni karti predstavljajo osnovo za uvrstitev v načrtovani vseslovenski narečni slovar, katerega temelji nastajajo vzporedno z delom za SLA.

Narečno besedje za pomen 'brki' je v slovenščini mnogo bolj pisano kot v sosednjih hrvaških narečjih, vendar pa se najpogostejši leksemi rabijo tako v enem kot drugem jeziku, jezikovna karta pa kaže na razmeroma enotne in kontinuirane prostore njihove rabe.

Priloge:

Indeks SLA V067 (*brki*)

T001 — šnàucè	T040 — rûse
T002 — šnàwce	T041 — rûse
T003 — šnàucè	T042 — rûse
T004 — maštácà	T043 — rûse, rûse
T005 — /	T044 — rûse
T006 — maštácè	T045 — rûse
T007 — maštácà	T046 — rûse
T008 — maštácè	T047 — rûse
T009 — maštácè, maštáce	T048 — /
T010 — / muštá:ce	T049 — 'ru:se, 'ru:se
T011 — muštácè	T050 — rûse, 'ru:se
T012 — moštácè, moštáce	T051 — rûse, bŕke
T013 — moštácè	T052 — rûse
T014 — muštá:ce	T053 — rûse
T015 — moštácè	T054 — rûse
T016 — moštácè	T055 — rûse
T017 — řèse	T056 — maštáte, moštáte
T018 — moštácè	T057 — muštáte, muštáte
T019 — muštácè	T058 — mûzgalò, mûzgalò
T020 — / muštá:ce, ré:se	T059 — / muškête
T021 — /	T060 — moskè:te
T022 — uó:se	T061 — mostácè
T023 — moštá:ce	T062 — mostáce
T024 — muštáci	T063 — muštá:t'je
T025 — muštá:ce	T064 — moštákè
T026 — /	T065 — /
T027 — uóse	T066 — muštácè
T028 — uóse	T067 — moštácè
T029 — muštá:ce	moštácè, muštácè
T030 — muštá:ce	T068 — muštácè
T031 — moštà:ce	T069 — muštákè
T032 — /	T070 — moštácè
T033 — wõsa, wõsa, uó:sa	T071 — moštácè, moštácè
T034 — /	T072 — maštácè
T035 — rú:se, uó:sa, rù:se	T073 — maštácè
T036 — rúsa	T074 — muštá:cje, moštá:cje
T037 — rúse	T075 — moštáce
T038 — rúsa	T076 — muštáke, moštáce
T039 — rûse	T077 — moštáce

T078 – muštáče	T118 – / muštâfä
T079 – moštáce	T119 – maštâfe
T080 – mostá:či	T120 – mastâfe
T081 – moštáce	T121 – muštât'ę
T082 – muš'ta:c	T122 – moštâće
T083 – muštâc	T123 – moštâfe
T084 – /	T124 – muštâfe
T085 – muštâcə, muštôcə	T125 – muštâci
T086 – muštâc	T126 – mustâće
T087 – muš'ta:ce	T127 – /
T088 – muštâcə	T128 – muštâfe
T089 – muštácq	T129 – muštâce, muštâfe, moštâfe
T090 – maštâcə, məštâcə, maštâcə	T130 – / muštâfi
T091 – muštâce	T131 – maštâfi
T092 – /	T132 – moštâfe
T093 – šmotâc	T133 – muštâfe, muštâfe, muštâfe
T094 – məštâc	T134 – bərke
T095 – šmutâce	T135 – muštâfe
T096 – muštâfe	T136 – mastâfe, məs'ta:fe
T097 – muštâfə, muštâfe, muštâfə, muštâfə, muš'ta:fə	T137 – mustâfe, mustâfe
T098 – /	T138 – məstâfe
T099 – moštâfə, moštâfə	T139 – mustâfe
T100 – muštâfə	T140 – maštâfe
T101 – muštâfə	T141 – bərke
T102 – muštâfe, muštâfə, muš'ta:fə	T142 – mustâfe
T103 – moštâfi	T143 – muštâfię
T104 – moštâfe	T144 – mustâfi
T105 – mostôfe	T145 – muštâfe
T106 – mustâfə	T146 – mustâfe
T107 – muštâfi	T147 – bərke
T108 – bərke, moštâfe	T148 – mustâfe, bərke, mustâfe, mus'ta:fe, 'bə:rke
T109 – moštâfi, moštâfi, moštâfię, brkə	T149 – məstâfe, məstâfe
T110 – moštâfə	T150 – məstâfi
T111 – mustâfe	T151 – mustâfe
T112 – muštâfa mus'tafi, mos'tafi	T152 – bərke
T113 – mus'ta:fe	T153 – bŕke
T114 – məs'ta:fe	T154 – məstâfe
T115 – maštâfe	T155 – moštâfe, mostâfe, mus'ta:fi, 'bə:rki
T116 – moštâfe	T156 – 'bə:rke
T117 – maštâfe, bərće	T157 – mestâfe
	T158 – maštâće, maštâće
	T159 – maštâće, moštâće

T160 – maštâce	T200 – məštáce
T161 – maštâce, məštâce	T201 – məštáce
T162 – maštâce	T202 – məštáce, məštáce, məštá:ce
T163 – šmatâce	T203 – məštáce
T164 – maštâce	T204 – məštâce
T165 – muštâce	T205 – mɔštáce
T166 – muštâce, muštâce, muš'ta:ce	T206 – mɔštáce, məštáce, moštáce
T167 – muš'ta:ce	T207 – moštáce
T168 – muštâce	T208 – muštáce, muštáce / bərke, muštâce
T169 – šmutâce, muštâce, muštâce, šmutâce	T209 – mɔštáce
T170 – maštâfe, maštâce, mɔštâce, mɔštâfe	T210 – məštáce
T171 – maštâfe	T211 – məštáce, məštáce
T172 – məštâfe	T212 – məštáce
T173 – mɔštáfē	T213 – məštá:ce
T174 – maštâfe	T214 – məštáce
T175 – mastáfē	T215 – məstáče
T176 – muštá:fe	T216 – məstáče
T177 – muštáce	T217 – mustáče
T178 – bərke	T218 – smətá:če
T179 – moštà:ce	T219 – bərke, məstáfe
T180 – maštâce	T220 – smətáče, məštâfe
T181 – mɔštâce, moštà:ce	T221 – bərke
T182 – moštà:ce	T222 – məstáče
T183 – mɔštâce	T223 – muštâce, bərke
T184 – mɔštâce	T224 – /
T185 – muštâce	T225 – bərkle, muštâce
T186 – muštâce	T226 – bərke
T187 – mɔštâce, muštâce, moštâce, mɔštáce	T227 – /
T188 – maštâce, mš'ta:ce, məš'ta:ce	T228 – məstáfe
T189 – moštâce	T229 – məstáfe, məstáfe
T190 – moštâce	T230 – məstáfe
T191 – muštáce, mɔštáce	T231 – məstáfe, məstáfe
T192 – muštáce, moštá:ce	T232 – bərki
T193 – mɔštáce, bərke, moštáče	T233 – bərke, məstáfe
T194 – muštáce	T234 – bərke, məstáfe, bŕki, məstáfj, məstá:fe, bərke, bərke, məstáfe, bərke, məstá:fe, bərke
T195 – məštáce	T235 – bərke
T196 – məstáce	T236 – bərke, məstáfe, məstá:fe
T197 – məstáce	T237 – məstáfē
T198 – məstáce	T238 – məstáfē
T199 – mɔštáce	T239 – məstáfe
	T240 – məstáfe

T241 – mästáfe	T283 – 'bṛke
T242 – mästáfe, bârke, mästáfke	T284 – bṛke
T243 – bârki	T285 – bṛki
T244 – mârke, mästáfe	T286 – bârki
T245 – mârke	T287 – /
T246 – bârke, mästáfe	T288 – bṛke
T247 – bârke, mästáfe, mustáfe, mästáfe, mustáxe, bârke	T289 – bârki, bârke
T248 – mästáfe	T290 – bârki
T249 – bârke	T291 – bârki /
T250 – bârke, mästáfe	T292 – bârki
T251 – mästáfe, bârkə	T293 – bârke
T252 – / bârke	T294 – bârke
T253 – bârkle	T295 – bṛke
T254 – bârkle, mästáčę	T296 – bârke
T255 – mästáčę, bârkle	T297 – bârke
T256 – bârkle	T298 – 'bærke
T257 – /	T299 – 'bærke
T258 – bârkle	T300 – bęrki
T259 – bârke, bârkle	T301 – bârke
T260 – bârkle	T302 – bęrke
T261 – bârkle	T303 – bârke
T262 – bârkle bârkle	T304 – bârke, rûse, 'bæ:rke
T263 – bârke	T305 – bęrke
T264 – bârkle bârkle	T306 – /
T265 – bârkle	T307 – mus'ta:či, mus'ta:či
T266 – bârke	T308 – bṛki, mustáčä
T267 – bârkle	T309 – mæš'ta:ce
bârkle	T310 – mæštâce
T268 – bârkle	T311 – mæštâce, bârkĭ, bârk'ə
T269 – bârkle	T312 – mæštâce, mästáčę
T270 – bârkle	T313 – mæštâcé
T271 – bârkle	T314 – 'rusé, 'ba:rké
T272 – bârkle	T315 – bârki
T273 – bârki	T316 – rûse, rûse, (bârke), ɔbærvĭ
T274 – bârkle	T317 – mustáčę, bârke, smutáčę, 'bærki,
T275 – bæ:rkle, bæ:rkle	T318 – smotáčę
T276 – bærke	T319 – bârke
T277 – bæ:rki	T320 – bærke
T278 – 'bærke	T321 – bârke, rûse
T279 – bṛki, mostáfę, bṛke	T322 – rûse
T280 – 'bærke	T323 – bærke
T281 – bærke	T324 – bærki, rûse
T282 – bærke, 'bṛke	T325 – pört

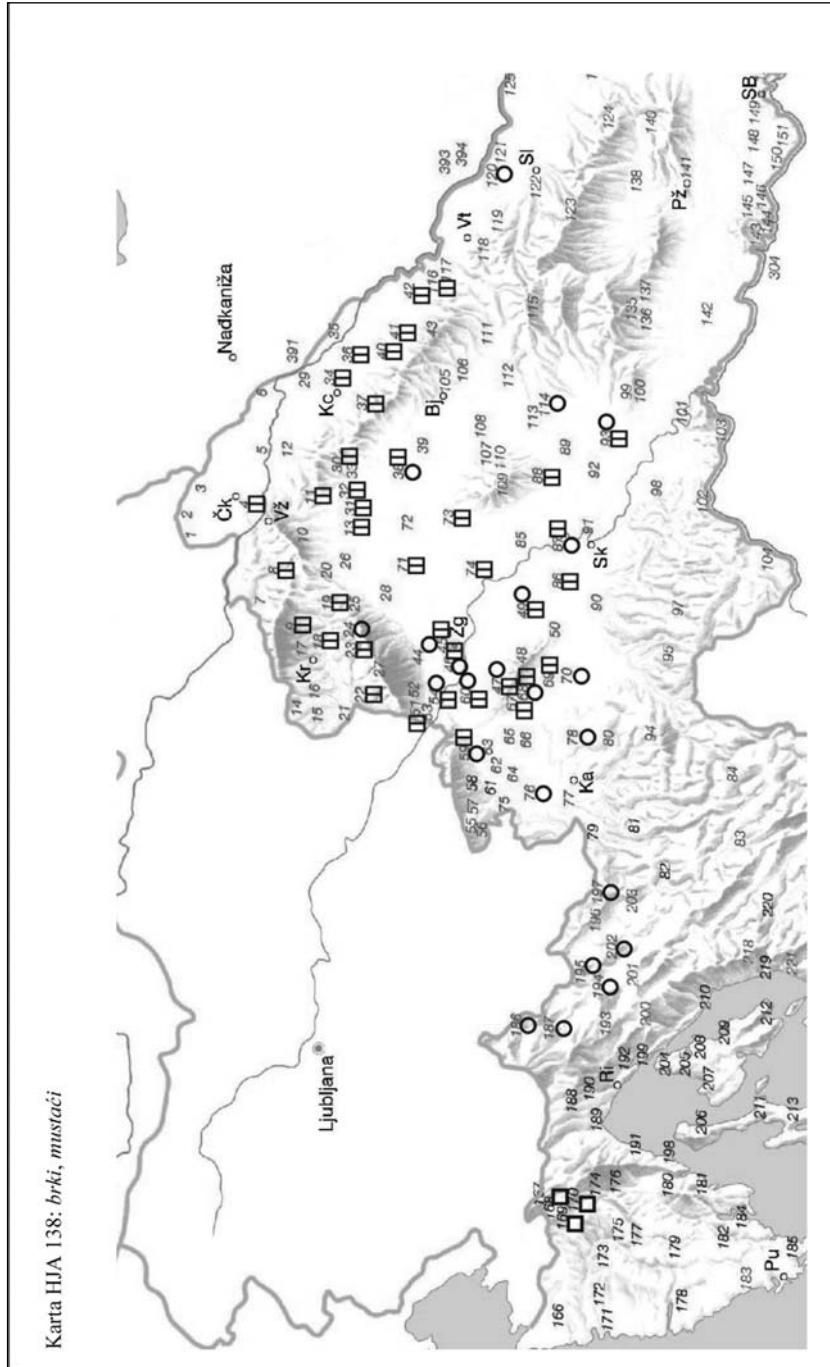
T326 — rûse, 'ru:se	T370 — m̄ostâči, m̄ostâči, barûsi,
T327 — rûse	barûsi, m̄ostâči
T328 — rûse	T371 — mostôče
T329 — /	T372 — m̄ostâči, mostôči
T330 — /	T373 — barûse, mostôče
T331 — rûuse	T374 — mustâči, mus'to:če
T332 — rûuse, bârki	T375 — mustôči
T333 — rû ^u se	T376 — mostâči
T334 — bârki, rûse	T377 — m̄ostâči
T335 — rûse	T378 — mus'to:či, ba'ru:se
T336 — rûse	T379 — barûse
T337 — rûse	T380 — mos'to:če
T338 — rûse	T381 — m̄ostâči, mus'ta:če
T339 — rûse	T382 — mustâči, m̄ostâči
T340 — bârki	T383 — 'rusä
T341 — bârke, rûse	T384 — 'ru:sä
T342 — bârke	T385 — rûse, bârke
T343 — bârke, rûse	T386 — mustâče, rûse, mostâče
T344 — /	T387 — bā'ž'usi
T345 — mustâče, mos'ta:če	T388 — bajûsi, bajûse
T346 — mustâče	T389 — bajûsi
T347 — mostâče, mustâče	T390 — mustâči
T348 — mustâče	T391 — mustâči
T349 — mus'ta:če	T392 — m̄ustâči, mustâči, us'ta:če
T350 — muštâče	T393 — mustâči
T351 — mustâče	T394 — m̄ustâči
T352 — r̄õuse	T395 — mustâači
T353 — r̄õuse	T396 — mustâči
T354 — r̄õuse	T397 — be'ž:use
T355 — 'r̄õuse	T398 — badžûse
T356 — r̄õuse	T399 — bajûse
T357 — rûse	T400 — bajûsi
T358 — rûse	T401 — bā'ju:si, (mus'tači)
T359 — rûse	T402 — ba'jü:se
T360 — 'ru:use	T403 — bajûsi
T361 — 'ro:use	T404 — ba'jü:se, ba'dü:se, bajûse,
T362 — //	badûse, ba'd'ü:se, ba'žûse, bajûse
T363 — barûse	T405 — ba'd'ü:sj
T364 — be'ru:se	T406 — (ni zapisa)
T365 — ba'ru:se	T407 — mus'ta:če, mus'ta:če
T366 — barûse	T408 — 'ru:sa, mus'ta:či, 'br:ki
T367 — ba'ru:se	T409 — mus'to:če
T368 — barûse, mustâči	T410 — 'b̄ərke
T369 — ba'ru:se	T411 — 'b̄ərke

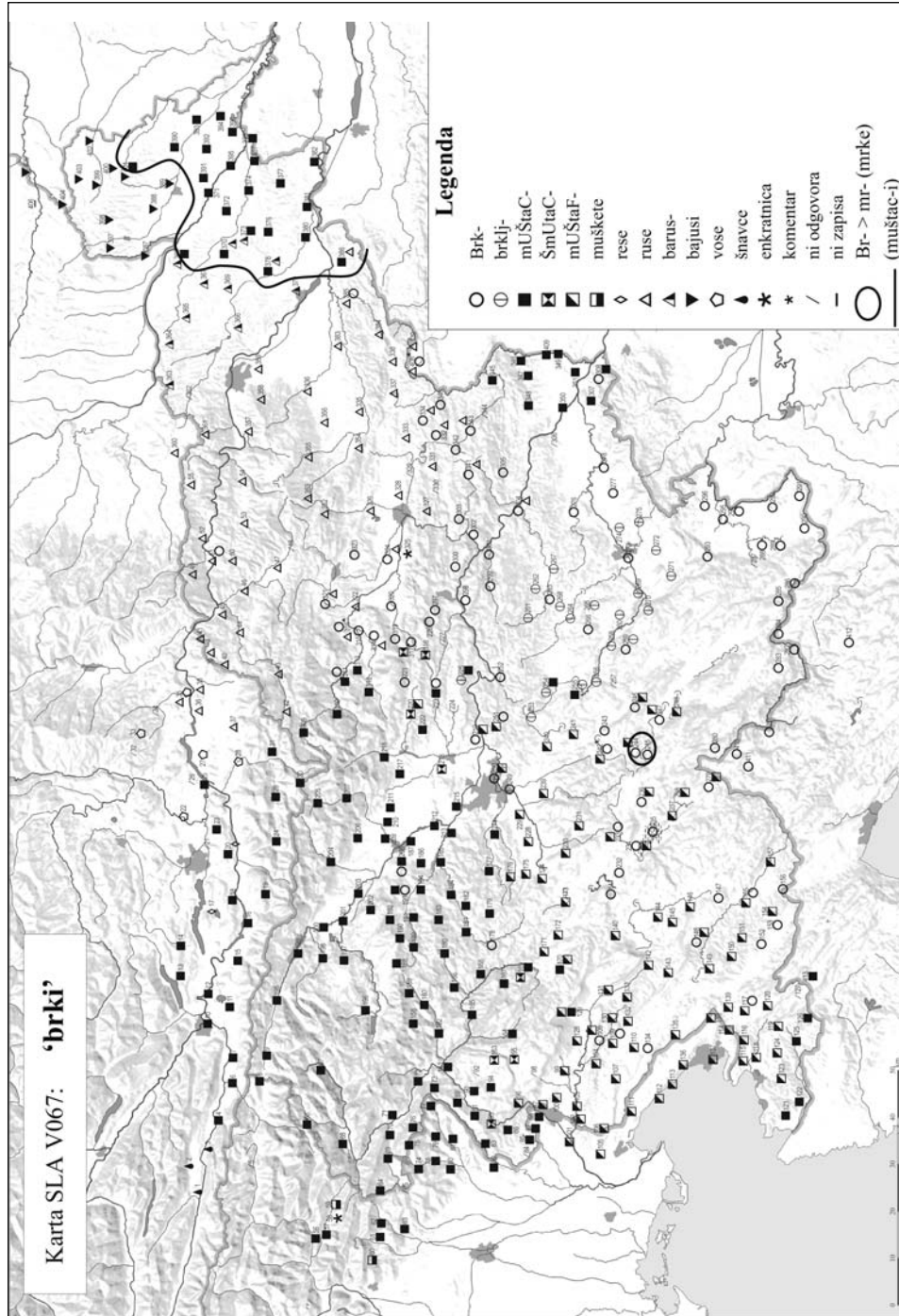
T412 – 'bərke
T413 – muš'tā:će

Indeks HJA 138:

4 Putjane – mʉstǒčǐ
8 Maruševac – mustāčǐ
9 Bednja – müstāočǐ
11 Tuhovec – mustāčǐ
13 Sudovec – mustāčǐ/mustāčǐ
18 (Radoboj) Krapina – mʉstāčǐ
19 Lobar – mustāčǐ
22 Klanjec – mustāčǐ
23 Začretje – mustāčǐ
24 Martinec – bṛki
30 Apatovec – mustāčǐ
31 (H)Ižanovec – mostāčǐ
32 Kalnik – mustāčǐ
34 Peteranec – müstāčǐ
36 Hlebine – mustāčǐ
37 Jagnjedovec – mustāčǐ/mustāčǐ
38 Cub(l)inec – bṛki/mustāčǐ
40 Virje – mustāčǐ
41 Đurđevac – mʉstāčǐ
42 Podravske Sesvete – müstāčǐ
45 Šestine – bṛki, mustāčǐ
46 Gornje Vrapče – bṛki, mustāčǐ
47 Horvati – 1. mustāčǐ, 2. bṛki
49 Mraclin – mustāčǐ (i – bṛki)
51 Marija Gorica – mustāčǐ
54 Brdovec – mustāčǐ / bṛki
59 Samobor – bṛki / mustāčǐ
60 Sveta Ned(j)elja – mustāčǐ / bṛki
67 Zdenčina – mustāčǐ
68 Kupinec – bṛki, mustāčǐ
69 Pisare(o)vina – mustāčǐ
70 Lijevo Sredičko – bṛki
71 Biškupec – mʉstāčǐ
73 Brčevac (Vrbovec) – mʉstāčǐ
74 Dugo Selo – mustāčǐ
76 Požun (Ozalj) – bṛki
78 Blatnica Pokupska – bṛkovi
86 Lekenik – mustāčǐ
87 Trebarjevo – bṛki / mustāčǐ

88 Križ (Rečica) – mustāčǐ
93 Repušnica – mustāčǐ/bṛki
114 Gornja Garešnica – bṛki
116 Pitomača – mustāčǐ
120 Vaška – bṛkovi
168 Brest – muštāte
169 Sveti Martin – muštāte
170 Nugla – muštāte
186 Čabar – bṛky
187 Gerovo – bṛky/bṛky
194 Delnice – bṛky
195 Brod na Kupi – bṛky
197 Lukovdol – bṛki
202 Ravna Gora – bṛky

Literatura in viri

- Arhiv HJA, Digitalizirana građa* (projekt *Digitalizacija hrvatske narječne građe*, voditelj Željko Jozić). Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb.
- Arhiv SLA*. Dialektološka sekcija Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša. ZRC SAZU. Ljubljana.
- Atlante Linguistico Italiano (ALI)*. Vol. 1. *Il corpo umano*. 1995. Torino : Istituto Poligrafico e Zecca dello Stato.
- Atlante Storico-Linguistico-Etnografico del Friuli-Venezia-Giulia (ASLEF)*. 1972–1986. Padova: Istituto di Glottologia e Fonetica dell'Università di Padova; Udine : Istituto di Filologia Romanza della Facoltà di Lingue e Letterature Straniere della Università di Udine.
- Benedik, Francka. 1999. *Vodnik po gradivu za Slovenski lingvistični atlas*. Ljubljana : Založba ZRC (ZRC SAZU).
- Bezljaj, France. 1977. *Etimološki slovar slovenskega jezika (ESSJ)*. A–J. Ljubljana : SAZU.
- —. 1982. *Etimološki slovar slovenskega jezika (ESSJ)*. K–O. Ljubljana : SAZU.
- —. 1995. *Etimološki slovar slovenskega jezika (ESSJ)*. P–S. Ljubljana : SAZU. ISJFR.
- —. 2005. *Etimološki slovar slovenskega jezika (ESSJ)*. Š–Ž. Ljubljana : SAZU. ISJFR.
- Hradil, Jože. 1982. *Madžarsko-slovenski slovar z izbranim šolskim besediščem/ Magyar-Szlovén szótár válogatott iskolai szóanyaggal*. Ljubljana : DZS. Budimpešta: Tankönyvkiadó.
- Digitalizirani Hrvatski jezični atlas. Upitnik*. 1997. Zagreb : IHJJ (projekt *Digitalizacija hrvatske narječne građe*, voditelj Željko Jozić).
- Hrvatski jezični portal*. <http://hjp.srce.hr/> (30. XI. 2009)
- Logar, Tine. 1956: Dialektološke študije IX. Značilnosti kojščanskega govora. *Slavistična revija* 9. 34–44 (Ponovno v *Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave*. Ljubljana : ZRC SAZU, 1996, 72–78).
- Novak, Franc, Vilko Novak. 1996. *Slovar beltinskega prekmurskega govora*. Pomurska založba.
- Pleteršnik, Maks. 1884–85. *Slovensko-nemški slovar*. Ljubljana : Knezoškofijstvo in ZRC SAZU (elektronska izdaja 2007).
- Ramovš, Fran. 1924: *Historična gramatika slovenskega jezika. II. Konzonantizem*. Ljubljana : Učiteljska tiskarna.
- Skok, Petar. 1971–1974. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika 1–4*. Zagreb : JAZU.
- Snoj, Marko. 2003. *Slovenski etimološki slovar (SES)*. Ljubljana : Modrijan.

- SSKJ. 1970–1991. *Slovar slovenskega knjižnega jezika 1–5*. Ljubljana : SAZU in DZS.
- Škofic, Jožica. 2004. Od narečnega h knjižnemu besedju (po gradivu za Slovenski lingvistični atlas). *Obdobja 22. Metode in zvrsti. Aktualizacija jezikovnozvrstne teorije na Slovenskem. Členitev jezikovne resničnosti*. Ljubljana : Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 353–370.
- —. 2005. Slovensko narečno besedje na stičišču kultur (po gradivu za SLA). *Večkulturnost v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi: zbornik predavanj*. Ljubljana : Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovenistiko Filozofske fakultete. 51–66.
- —. 2006. Uporaba GIS v dialektologiji. *Geografski informacijski sistemi v Sloveniji 2005-2006*. Ljubljana : Založba ZRC. 233–241.
- Striedter-Temps, Hildegard. 1963. *Deutsche Lehnwörter im Slowenischen*. Wiesbaden : Otto Harrassowitz.
- Voprosnik obščeslavjanskogo lingvističeskogo atlasa*. 1965. Meždunarodnij komitet slavistov. Komisija obščeslavjanskogo lingvističeskogo atlasa. Moskva : Izdatel'stvo Nauka.
- Weijnen, Toon, Joep Kruijssen. 1972. *Atlas Linguistique de l'Europe. Proposition du Premier Questionnaire*. Nimègue: Bureau de la Rédaction. Nijmeegse Centrale voor Dialecten Naamkunde.
- Weiss, Peter, Jožica Škofic, Karmen Kenda-Jež. 2009. *Ponovne objave članikov s kartami za Slovenski lingvistični atlas (do leta 2008)*. Ljubljana : ISJ FR.

Slovene-Croatian Language Contact, as it is Shown in the Lexics, Gathered for Slovene Linguistic Atlas

Abstract

The article presents lexemes, gathered for Slovene Linguistic Atlas, of which the first volume — a geolinguistic presentation of dialectal vocabulary from the semantic field 'man' — will be published in 2011 by ZRC SAZU in Ljubljana. The article is focused on the lexics, which shows Slovene-Croatian language contact in the space, where the border between both languages and their dialects is not always very clear and "sharp" (like in Sotla and Kolpa valley, Bela krajina or Istria). In some areas both languages/dialects gradually pass over one or another and contain common characteristics of both languages, which could be seen also on lexical level of the language system.

In the semantic field 'man' words for relatives are of special interest (e. g. *punica* and *svekrva* 'mother-in-law', *svekar* 'father-in-law', *mladi*, *mladoženja* and *ženih* 'bridegroom', *mlada* and *mladožena* 'bride'), words for some parts of

human body (e. g. *brke*, *mustače* 'moustache') and their characteristics (e. g. for hair colour — *žuti* 'blonde'/'sandy', for different physical or psychical condition — *čorav* 'blind') or for quantities, that could be shown with human body (e. g. *šaka* 'handful') etc. The lexems for the notion 'moustache' are etymologically analysed and geolinguistically presented on the maps.

Slovensko-hrvatski jezični dodir u leksiku Slovenskoga lingvističkog atlasa (SLA)

Sažetak

U članku je predstavljen leksik skupljen za *Slovenski lingvistički atlas* (prvi svezak s leksikom iz značenjskoga polja »čovjek — tijelo, bolesti, obitelj«, izići će 2011. u Ljubljani), koji ukazuje na slovensko-hrvatski jezični dodir na prostoru na kojem je ponegdje granica među obama jezicima vrlo izrazita, a drugdje (npr. u Posutlju, Pokuplju, Bijeloj krajini, Istri) jezici postupnije prelaze jedan u drugi jer tamošnji govori imaju mnoge značajke kako slovenskoga, tako i hrvatskoga jezika — i na leksičkoj razini. Zanimat će nas prvenstveno utjecaj hrvatskoga jezika na leksik u susjednim slovenskim dijalektima.

U značenjskom polju »čovjek« tako su, među ostalim, zanimljivi prvenstveno nazivi za rodbinske odnose (npr. *punica* i *svekrova* 'punica', *svekar* 'tast', *pirnik* 'svat', *mladi* i *mladoženja* te *ženih* 'mladoženja', *mlada* in *mladožena* 'mladenka'), za neke dijelove čovjekova tijela (npr. *mustači*, *brki* 'brkovi') i njihove značajke (npr. za boju kose — *žuti* 'svijetli'/'crveni', različita tjelesna i duševna stanja — *čorav* 'slijep') te količine koje je moguće izraziti čovječjim tijelom (npr. *šaka* 'pregršć') itd. Riječi za značenje 'brkovi' etimološki su analizirane, a na jezičnim je kartama prikazana i njihova prostorna proširenost.

Ključne riječi: Slovenski lingvistički atlas (SLA), Hrvatski jezični atlas (HJA), geolingvistika, slovensko-hrvatski jezični dodir, morfonološka analiza, *brkovi*

Key words: Slovene Linguistic Atlas (SLA), Croatian Linguistic Atlas (HJA), geolinguistics, Slovene-Croatian language contact, morphonological analysis, moustache

